

הַלְבוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קָמָא

ביאורים ומוספים

שהיא מקפדת שאינה יכולה לבטלו למשך זמן, ובין כשהקפידא להסיר הוא רק לזמן קצוב, שעד זמן ההוא דאי לא תסלקנו, ולכן עד הזמן ההוא נחשב שאינה מקפדת, ואין חילוק אם הזמן ההוא רחוק או קרוב, אלא כיון שהוא זמן ידוע אין להחשיבה עת המקפדת. וסיים שם שזהו טעם נכון, וזהו כוונת הזכרון יהוסף, ואף אם אין זו כוונתו מ"מ הוא טעם נכון ונראה שם שדן אם דברי החתתם סופר והגדה ביהודה המובאים לעיל סותרים ליסוד זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

שנמקה בפנים ומי הנטילה מגיעין לגופא⁽²²⁾, הוא הדין לצבועים שהם כמו דין דוקא שפמשו עליו⁽²³⁾, הא אם אין בו ממש⁽²⁴⁾ רק חזקתא של צבע בעלמא, אין שיעור חציצה⁽²⁵⁾ וכו', אין דרכו להקפיד על זה⁽²⁶⁾.

(22) ואף כשהדיו בעין וניכר איזה מראה שחוריות, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ב סי' קי) שאינו חוצץ שכיון שהוא לח, המים מחלחלים ומגיעים לגופו דרך הדיו הלח.

(23) ואף במקום שאין הצבע ניכר לעין, כגון דבק שקוף, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני נדה עמ' רעט) שכיון שיש בו ממשות הרי זה חוצץ.

(24) גדר אין בו ממש, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני נדה עמ' רצט) שהוא כל דבר שלא ניכר על ידי המישוש. ואף שכל דבר יש בו איזה שיעור של ממשות, מ"מ אם עכשיו אין מרגישים בו כלל, אנו מתייחסים אליו כדבר שאין בו ממש.

ולענין מה שמצוי שהידים מתלכלכות מחומרים במטבח או מיד של תרופה וכדו', דעת הגר"ש וואנר (שיעורי שבט הלוי סי' קצח סי"ו) שיש להוריד את הממשות בשפשוף על ידי מים, ומה שנשאר הוא חזקתא שלא שייך בו חציצה. וכן דעת הגר"ש אלישיב (מנחת פרי עמ' קפ) שמה שנשאר אחר שפשוף במים וסבון לא הוי חציצה.

(25) דיו המצוי בזמננו, כתב הדרכי תשובה (יו"ד סי' קצח ס"ק ג) שכיון שהוא דק ממש כמו מים ואין בו שום עובי אינו חוצץ וכן כתב הא"א (בוטאשטש, מהדור"ת).

ולענין משחת וזליק, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני נדה עמ' רצ) לענין טבילה, שיש בה ממשות וחוצצת.

ולענין שאריות יין הדבוקות ליד, היה נוהג החזו"א (דינים והנהגות פ"י אות ו) לרוחצן לאחר הקידוש בשבת, קודם שנטל ידיו.

(26) ומה נחשב שכותב תדיר, בנימוקי אורח חיים (סי' ב) כתב שרק מי שכותב הרבה שעות ביום ואולי רוב שעות היום הוא נחשב שכותב תדיר. והוסיף, שאביו בעל הדרכי תשובה, אף על פי שהיה כותב רוב היום והלילה את חידושי, החמיר על עצמו והיה יגע לנקות ידיו קודם הנטילה.

[בינה"ל ד"ה והו ידיו צבועות]

והנה בנ"י אדם קמח דלענין צובע וקמח גנא שאר בעלי אפנות, אפלו אם הוא מקשה על הדין אינו חוצץ, ולא ידעתי מקורו⁽²⁷⁾.

(27) אמנם בספר מחנה ישראל (פ"ג אות ל), הביא רק את דעת החיי אדם להקל.

[משנ"ב ס"ק יז]

משום חציצה⁽²⁸⁾.

(28) אף שהטבעת נועדה לנוי, ואמרו בגמ' (סוכה לו, ב) לענין נטילת לולב, שאף אם אגודו בדבר שאינו ממין הלולב אינו חוצץ, משום שהאגוד עשוי לנוי, וכל דבר שהוא לנוי אינו חוצץ, הביא הגר"ש המשך במילואים עמוד 26

[משנ"ב ס"ק י]

ובפ"ט אם כל היום אין דרכו להקפיד, רק בשמגיע לנטילה⁽¹⁹⁾.

(19) היינו שמקפיד רק מחמת דין נטילת ידים, אבל איש שדרכו להוריד טבעת שיש בה אבן טובה בכל פעם שנטל ידיו ומתעסק במים, כתב להלן (ס"ק יט) שיש לחוש להסירה מטעם חציצה.

[משנ"ב ס"ק יב]

מתקבנות לצשות כן ורצות כזה הרי הוא כגופן ממש ולא חציצה⁽²⁰⁾.

(20) ומטעם זה נשים ששמות לקה על הצפורניים, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה ה) שאין זה חוצץ לנטילת ידים, אך הוסיף שאם נקלף אף מעט מהצבע, הרי זה חוצץ, כיון שאז האשה מקפידה עליו להסירו. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני נדה עמ' רצט), והוסיף שמשום זה גם נשים ששמות 'ציפורניים מלאכותיות', אין זה חציצה [אך סיים שיתכן שלגבי טבילה לכתחילה יש להסיר את הצבע והציפורניים המלאכותיות, וכמו שכתב הרמ"א (יו"ד סי' קצח ס"א) שלכתחילה יש להסיר קודם הטבילה גם דברים שאינם חוצצים]. והוסיף בשו"ת אור לציון (שם), שאף החינה' ששמות הנשים לנוי אינה חוצצת, הן מחמת הטעם האמור לעיל, והן מחמת שאין ב'חינה' ממשות צבע אלא מראה בעלמא.

[משנ"ב ס"ק יג]

וכן אם היה מוכר ששמן ויש ששמן על ידיו, אינו חוצץ⁽²¹⁾.

(21) ובדבר שלפעמים מקפיד עליו, דעת הראב"ד (הובא בבית יוסף יו"ד סי' קצח ובט"ז שם ס"ק ה ו-בג) לענין טבילה, שנחשב חציצה, וכעין המובא בשו"ע להלן (ס"ג) שטבעת נחשבת חציצה מחמת שלעתים מקפידים להורידה כגון בשעת הלישה. דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני נדה עמ' רעו) שמ"מ בסוג חציצה כזה, אם יש מי שאינו מקפיד עליו כלל, אינו נחשב חציצה לגביו, שבוה אי אפשר לומר שבטלה דעתו אצל רוב בני אדם [ראה משנ"ב לעיל ס"ק ט], שהרי גם אצל רוב בני אדם יש מצבים חומרים שלא מקפידים.

ואם מקפיד עליו רק בשבת, כתב בשו"ת קול גדול (לבעל הכפות תמרים סי' נא, מובא בתשובות והנהגות ח"ב סי' קיז) שחוצץ אף ביום חול [שגם זה נקרא מקפיד לפעמים], ולכן ביאר לגבי הצבע והטבח המוכרים בשו"ע, שמדובר שאינם מקפידים על ניקיתם אף בשבתות. ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קצב) הביא תשובת נדע ביהודה בענין טבעת שבתוך הרחם אם נחשבת חציצה לטבילה, מחמת שצריכה להסירה בשעת הלידה, וכן בדבריו [נמוכה שדעתם שגם בשיעור זמן ארוך כזה נחשב שפעמים מקפיד עליו].

מאידך בשו"ת זכרון יהוסף (יו"ד סי' י, הובא בפתחי תשובה יו"ד קצח סי' א) כתב לענין הטבעת הנ"ל, שאין דברי הראב"ד והט"ז אמורים אלא רק כשסיבת ההקפדה מזדמנת לפרקים, וכמו שעת הלישה, אבל אם מזדמן רק לזמן מרובה, אין זה נחשב שמקפדת. והוסיף, שאפילו דבר שבשבת מקפיד להסירו, אינו חוצץ ביום חול, שהרי הטבח והצבע [לדעתו] דאי מקפידים על ניקיתם כשמגיעה שבת, ובכל זאת ביום חול אין זה נחשב חציצה. וכן עולה מדברי האגרות משה המובאים להלן, שדבר שמקפיד עליו בשבת אינו חוצץ ביום חול.

ובדבר שמקפיד עליו רק לזמן קבוע, ולא שבכל עת מזדמן מדי פעם שיקפיד עליו, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' צו) שאינו חוצץ. וביאר [ואף בשיעורי שבט הלוי (סי' קצח ס"ק ד) ציין לביאור האגרות משה], שזו כוונת הזכרון יהוסף המובא לעיל לחלק בין הקפידא להסיר בשעת לישא, שאין לזה זמן קצוב שאפשר שיוזמן לה בכל יום וגם בלילה, ולכן נחשב בכל עת

נו באר הגולה

עקר. ואפשר שנהגו להקל בחציצה לענן נטילה, כי יש אומרים שאין שנה חציצה לנטילה, אבל העקר פסברא הראשונה: **ב** (יא) **י** כל דבר שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. הנה דרכו של זה להקפיד וזה אין דרכו להקפיד, [*] למי שדרכו להקפיד חוצץ, למי שאין דרכו להקפיד אינו חוצץ. כיצד, הנה אחד צבע (יב) *והיו נדיו צבועות, (ג) אין הצבע חוצץ על נדיו אף-על-פי שיש על נדיו ממשות של צבועונים. לא הנה צבע, אם היו נדיו צבועות וגש ממש הצבע על נדיו, הרי זה חוצץ, (ד) שהדיו (ו) (ז) היבש חוצץ וזהל אינו חוצץ. והן הנשים שדרכן לצבע ויהיו לנזי וכיוצא בזה, אין אותו צבע חוצץ. (טו) (גלדי מזה שלע נדיו, טז) אם אינו מקפיד עליו אינן חוצצין, ספר התרומה: **ג** **ל** בשעת נטילה, הולא ומקפיד עליו (יז) **בשעת נטילת ידים** (יח) ואפלו הוא רפוי (יט), ואפלו אינו מקפיד עליו בשעת נטילה, הולא ומקפיד עליו (כ) **בשעת שטושה מלאכה** (כא) יטפס (כב) ויחזק. ונהגו קצת להקל אם הוא רפוי, אבל יש להחמיר, כי אין אנו בקאים איתא מקרי (כג) רפוי: **ד** **ישעור נטילת ידים**, *כל הניד (כד) על העקנה של (ט) ורוע, וגש אומרים עד מקום חבור האצבעות לכף היד, (כא) *וראוי לנהג (כב) כדעת (י) הראשון:

שערי תשובה

משנה ברורה

באור הלכה

[illegible]

הנטיה למגוון גורמים^[26], והוא תרץ לכביעים שהם כמו דיו דוקא שמעשו^[27], הוא אם אין בו ממש^[28] רק חזוהא של צבע בעלמא, אין שך חציצה^[29]. והוא הדין שחרורית שאין בה ממש איה חוצצה [אחרונים]. ומי שכותב תדיר, אפלו יש ממשות של דיו יבש על אצבעותיו אינו חוצץ, ודבר אין דרכו להקפיד על זה^[30] [אחרונים]: (טו) גְּלִיז מָה. הינו דיו היוצא מן הפה ומתבטח ונעשה גלדי [רמב"ם], ויש מקרשים דהוא שחין שנתפא ועלה עור לממקלה ויש עליו גלדי: (טז) אם אינו מקפיד. להסירו מעל דיו מפני שהוא מטטע בנטיחלו [אם מסיק במאמר מרדכי, ע"ש, ורבינו ר' ושב"א]: ג א (יז) להסיר השבעת. משום חציצה^[31]: (יח) וְאִפְלו וכו'. ורצה לומר: אף שהמים באים להצטע מכל מקום יש להסיר, במשך שאין בו (י"א) דרכו להקפיד, וברדבצ'ר לזה על גטילה בפרוי, והוא ששפף עליה רכיבית בבית אחת, כמו שכתוב לקמן בסיון סבט סעיף ט"ז: (יט) ומפני אחרונים, דדוקא אשה שהיא מקפיד להקפיד להסיר השבעת בשעת מלאכה^[32] [הינו בשעת לישה]^[33], אכל איש שאין דרכו להקפיד להסירו בשעת מלאכה, כי אין דרכו ללוש^[34], אין צריך להסיר אותו בשעת גטילה אפלו אם אינו רפוי, רק אם יש בו אכן טוב שגם איש דרכו להקפיד להסיר בשעת גטילה שלא יתחלף מהמים, אז יש לחש להסירו משום חציצה^[35]: ד (כ) עד התנה וכו'. ורצה לומר, עד סוף פסת היד, שהוא מקום חבור היד והתנה: (כא) וְרָאוי לנגח וכו'. ורצה לומר: אם שפדנא מי שפדנא להקל בדעה שנהא אין מוחין בידו, דכך ספק בנטיחל דים לקלא, ובדלעל בסיון קס סעיף י"א. מכל מקום (זל) בכתחילה ראי להחמיר בדעה הראשונה^[36], וכן נהגין העולם. ובספר צ"אל"מגים הוכיח שהרבה גדולי ראשונים טוברים בו, ויש להם מלהקל בזה, עין שם, ועין בבאור הלכה: (כב) כרעת הראשון. ובשעת רבשת הדחק שיש לו מים בצמצום, ו

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

כָּלִי, מִשְׁמַע דָּגָם הוּא סִבְרִיָה לֵךְ כֵּן, וְאִידֵי פֶסֶק אֲחֵרֵיכֶם דִּכְשָׁאוּ מִקְפִּיד צִירָךְ לִנְקֹר, לִמָּה יִרְעֶה כְּשֶׁמִּקְפִּיד? וְעוֹד, דִּבְרֵינִי תַּחֲתֵיל הַהֲגָה? קָא אֵיטִי יִחַן, כְּמוֹ מְדוּכָה הַמְהוּמָן-אֲבִרָהם כְּסִיעֵי קֶטֶן ה, גַּם סוֹף דְּבִירֵי אֹהֶּ אֵיטִי קָא, דְּנִדְבֵךְ וְלֹא עֵלִי הַמֵּיִם שֶׁם וְלִכְךָ גִּיעַ כְּשֶׁמִּקְפִּיד, מֵה אֵשְׁרִין כֵּן בִּסְתָם טִיט או עֵפֶר שִׁתְחַת הַצִּפְרִין; וְגַם שֶׁל לִצְרֹף לֹהֶ דַעַת הַרְשָׁבִ"א דְּמִסְתַּפֵּק לַהֲקֵל מִשּׁוֹם דְּבִטְלָה דַעְתּוֹ אַעַל כָּל אֲדָם, וְגַם בְּלֹא הִכִּי דַעַת הָאֱלֹהִי רַבָּה בְּשֵׁם הַבְּרָח וְהִשְׁוִי לְקֵיִם הַמְהוּגֵה לַהֲקֵל בִּסְתָם טִיט אֲפֹלוּ שְׁלֹא כִנְגֵה הַבִּשּׁוֹר, נוֹכַח לִסְמוֹךְ עַל דְּבִרֵיהֶם לַהֲקֵל עַל-פְּלִפְּיָנִים בּוֹה כִנְגֵה הַבִּשּׁוֹר: (י"ב) עֵין בְּאוֹר הַלְכָה: (י"ג) מִבְּאוֹר הַגֵּרִי: א: (י"ד) וְכֵה שִׁתְחַת הַשִּׁי' עֵינֵין

הלכות נטילת ידים סימן קסב

קסב הגבחה ושפשוף הידים בנטילה, ובו י' סעיפים:

א (א) הנוטל (ב) צריך (ג) להגביה ידיו (דהינן ד) ראשי (ה) אצבעותיו (למעלה,

א סוטה ד

באר היטב

ראו להתנות בכל דבר שאדם רוצה להתמיר על עצמו (בית יוסף). ואם היה מלקלף, לכלי עלמא צריך כל הני נטילה, ועין ט"ו:

באור הלכה

והוספות והרא"ש ועוד כמה ראשונים, ואף לכתחלה ראוי לנהוג כדעה הראשונה והוא דעת הר"ף, משום דלאו מלתא דטריחא הוא ונפק נפשה מפלגתא, וכמו שקטב בבית יוסף. ולעניות דעתי יש לעין בזה בקיור דריו, דהנה אף דבבית יוסף כתב דבדעת הרמב"ם אין הכרח, כבר כתב בספר מאמר מרדכי דבאמת מוכח מפשטיות דקרי דסובר בדעת הר"ף, מדכתב בסתמא "עד הפרק", ועל כרחוק דגרים כגוסת הר"ף דעד הפרק לעולם הוא מקום מיוחד, והוא חבור גב היד וקנה הירוע, דאלו לדעת התוספות וסיעתם היה לו לפרש עד אינה פרק, וכמו שדקדקו בן המלמד רבנו יונה והרא"ש מלשון הר"ף שסחם בן, וגם הר"ח סבירא לה בן, כמו שקטב ברבנו יונה, וגם הרשב"א סבירא לה הכי לדינא בדעת הר"ף, עין שם שפרש בגמרא בדעת הר"ף אף לפי גרסא שלנו ובהפשוט מתיישב הסוגיא יותר, הדיעה דר"ש וחספות אחיא קצת בדחק, עין בבאור הגר"א. ובדברי הרשב"א ממש מצאתי גם בסמ"ג שקטב בן ונספיע לזה מהירושלמי, וכתב הסמ"ג דגם דעת הערוך בן הוא, וכן באור ירוש' כתב דיש להתמיר בזה, וכן הביא רבנו יונה בשם גמרת א"י דאיתא שם דשעור נטילה הוא כל היד. ומאחר שהר"ח והר"ף והרמב"ם ולפי פשטיות דכריו והערוך וסמ"ג ורשב"א כלם קימי בחדא שיטתא להתמיר,

יכול לסמך על דעת המקליו. וכתבו האחרונים, דאם פסת ידו מלקלף מוצה וכהאי גוונא, לכלי עלמא צריך לטל עד סוף פסת היד: **א (א) הנוטל יכו.** אקדים הקדמה קצרה, כפי המבאר בטור ובית יוסף וביתר הפוסקים, כדי שיתבאר אלו הסעיפים, והוא: הנה נתבאר בסימן קנח, דטעם נטילת ידים הוא משום ידנים עסקניות הם ולכן גזרו עליהן טמאה, אם לא שישתהרם ברכיעות מים. (ב) צריך לטל שני פעמים על ידיו, דבשפיה ראשונה מטהר ידיו, אבל המים עצמם טמאים הם, שנטמאו מזיו, ושפיה שניה מטהרת אותם ונגמור טהרת הידים נאכן אם נשפך הרכיעות בכת אחת על שתי ידיו, או ששפך רכיעות שלמה על כל יד יד, דעת רב הפוסקים דאין צריך למים שניים, וכן סתם המחבר לקמה בסעיף ד. ואמרו בגמרא דהנוטל צריך שיגביה ידיו, שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים, ופרשו המפרשים דהינו דחשיבן שמה יצאו מים מעט ממים הראשונים הטמאים חוץ לפרק, דהוא למעלה מקום הנטילה שהתקינו חכמים, ושם אף שקאו עליהם מים שניים אינן מטהרים אותם וימים שניים אינן מטהרין אלא במקום הנטילה אבל לא בחוץ למקומה, דטמאת ידים וטהרתם הוא עד הפרק ודקא, ולכן אם אין מגביה ידיו יחזרו המים הטמאים ההם לתוך הפרק ויטמאו הידים: כך פרשו (ג) רב המפרשים, ולפרושם, אף אם נטל כל היד עד מקום חבורה עם קנה הירוע, (ג) גם כן צריך להגביה מחשש זה שיצאו חוץ לשם ויחזרו אחר כך. (ד) ויש חולקין וסבירא להו, דכשנוטל כל פסת היד עד הקנה כמנהגנו, (ה) לא חשיבן שמה יצאו המים חוץ למקום הנה ויחזרו, ועקר החשש הוא רק בשלא נטל כי אם עד קשרי אצבעותיו ודכן הוא השעור להרבה פוסקים לעיל בסימן קסא. (ו) דאין חשיבן שמה בעת הנטילה נשפך מעט מן הכלי לחוץ קשרי אצבעותיו, דקשה לצמצם שם, וממילא (ו) נטמאו שם המים, ומים שניים לא הגיעו שם לטהרם, וכשלא יגביהם ירדו המים הטמאים למטה על אצבעותיו ויטמאו אותם, והמחבר סמך עצמו על זה להקל, כדלקמה באותו הסעיף, ועין מה שקטבנו שם במשנה ברורה. ועמה אחל לכאור זה הסימן בעזר השם: **(ב) צריך יכו.** ובדעבאר אם לא הגביה (ו) משמע דאין מחיב לטל שנית, אם לא שצרכא שיצאו מים חוץ לפרק ויחזרו: **(ג) להגביה ידיו יכו.** תפך (ח) אחר מים שניים עד הנגוב, דשמה יצאו מים ראשונים [קדם שנפג עליהם מים שניים] חוץ לפרק והם טמאים מכבר, שקבלו טמאה על ידי הידים, ואחר מים שניים ירדו למטה ויטמאו את הידים. וטוב לזהר אפילו (ט) בעת הנתינה גופא להיות ידיו בהגבחה, ולדעת הרשב"א המובא בבית יוסף, (י) צריך מדינא לזהר בזה. והנה אי אפשר לקים מצות הגבחה ידיו אלא בששופך אחר על ידיו, דכששופך בעצמו, בעל כרחו ישפיל ידיו שקבא לטל הכלי על ידו השני, וכמו שקטבנו לקמה בסעיף ד, עין שם; ואם אין לו אחר, יטל מרכיעות על כל יד, דבנטל מרכיעות בכת אחת אין צריך להגביה ידיו, ובדלקמה. ובשעת הדחק שאין לו מים כל כך, יעשה העצה המבארת בהג"ה, דהינו שיפיל ידיו לגמרי מתחת הנטילה עד סופה: **(ד) ראשי אצבעותיו.** הינו (יא) לדעת הפוסקים

שער הציון

זה, כבר נחו האחרונים, עין באליה דבה ובש"א: (ב) לשון זה הוא בראש וטור, וכן כתב התוספות וסמ"ג וכן כתב ר"י, וכן הרמב"ם כתב בן לענין תרימה [כפי שיטתה דהמשנה בתרומה מירי, וכן כתב האשכול והראב"ד ורבנו יונה, ומשמע דכך הוא דין נטילת ידים לטל שני פעמים, וזה הוא דלא כדמשמע בר"ש בענין השניים והוא תלוי רק ברצונו אם רוצה לטל זה, וגם הרא"ש בפרדשו לידים משין כדכריו [ולא כדמשמע בבבא קמא], ואם שפך רכיעות בכת אחת, יד טהורה להרבה פוסקים אף בלא שניים, וכן להראב"ד משמע דגם בזה צריך לשניים דקא דלקמה, וכן הוא גם לדעת הרמב"ם להקדא לענין תרומה: (ג) הר"ש ורא"ש ורע"ב וסמ"ג ור"י וטור ורש"ל: (ד) אחרונים: (ד) הרשב"א והר"ר אביגדור: (ה) רוצה לומר, דאף שאם היו יוצאין המים ראשונים שנטמאו מהידי חוץ לפסת היד [והמים שניים לא הגיעו כל כך כדי לטהרם] והיו חוזרים אחר כך, בחדא היו מטמאים הידים, סבירא לה להרשב"א דמסתמא לא חשיבן שמה יחזרו המים מעצמן; ולשם ישפך מן הכלי חוץ לפסת היד גם כן לא חשיבן, דשם לא יטמאו המים מן הירוע, דלא גזרו טמאה כי אם על הידים ולא על הירוע: (ו) דטמאת הידים לטמא המים הוא כל היד עד הירוע [דעד שם הוא השעור לתרומה או לקדוש לכלי עלמא]; וזהו גם כן רק להרשב"א, אבל להרבה ראשונים, חוץ למקום קשרי האצבעות אין הידים יכולים לטמא להמים, אלא דהחשש הוא שמה יחזרו המים מוחץ האצבעות עד לחוץ ויחזרו ויטמאו הידים: (ז) במשנה ידים לא אמר דטמאה אלא בציצא ודאי ולא מספק, וכן מסתבר, דהנהגה הוא רק חשש לכתחלה, אלא אם נטל רק עד קשרי האצבעות, משמע מבית יוסף דאין מסתמא יצאו קצת, אבל מכל מקום הא התנהגו אינו ודאי: (ח) אבל בעת נתינת מים שניים גופא נראה שאין מחיב להיות ידיו בהגבחה, דהלא אפילו אם ירדו מים ראשונים מתחת חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו אל תוך הפרק, הלא יטהרום השניים, וכל שכן דלית לן למחש שמה ירדו מים שניים למעלה מהראשונים, ואם כן כשהוא אוחז אותן בהשפלה ירדו על האצבעות, דהלא למעלה מקום האצבעות לרב המפרשים אין המקום זה מטמא: (ט) דאפילו אם מגביה תפך אחר נתינה, דלמא בעת הנתינה גופא ירדו המים שמהוין לפרק על המים שניים שמתלים תוך הפרק, כיון שהוא אוחז ידו בהשפלה: (י) דאי לא הכי, שמה יפלו מים שניים מהכלי למעלה מקשרי אצבעותיו יותר מהמים ראשונים ויטמאו על ידי הפך וירדו על האצבעות ויטמאו, אבל בעת נתינת מים ראשונים מקר להיות ידים בהשפלה, דלמא בחוש, הלא אפילו אם יפלו המים חוץ לקשרי האצבעות וירדו מתוך הפרק ויטהרום המים: (יא) בית יוסף ונהג"א:

הלכות נטילת ידים סימן קסב

נז באר הגולה

ב קאנר בשם ר"א
פון ג בית יוסף
ד תוספות ותקנות
ה טור ותוספות
ורא"ש שם בחלין

(ה) שלא יצאו מים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו את הידים. הגה (ו) * והוא הדין אם (ז) מושפילן מתחלת הנטילה (ז) עד סופה דשפיר דמי. (ח) רק שיזהר שלא יגביה תחלה ראשי אצבעותיו ואחר כך יושפילם, דאז יצאו המים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו (ט) הידים. (כ"י בשם מהר"י בן חביב). כ"הנינו כשאנו נוטל כל היד עד מקום חבור היד עם היריע, (י) אבל אם נוטל עד שם אין צריך להגביה ידיו (יא) (ויש חולקים בזה). יבין אם שפך (יב) על שתי ידיו רביעית (יג) בפעם אחת, בינו (יד) דאין שם מים טמאים כלל אין צריך להגביה ידיו. (טו) יבין המושפיל ידיו אין צריך להגביה ידיו * (נש אומרים דאם שופך על ידיו ג' פעמים אין צריך לזהר בכל זה, (טז) וכן נהגו להקל) (אגור בשם א"ו והגהות אשר"י פכ"ה): ב * הנוטל ידיו, שופך עליהם (יז) קצת מהרביעית להסיר מהם

באר היטב

(ז) מושפילן. ולפי דעת המקבילים דוקא בהגבהה קדם הברכה, וצ"ל וכו' ומ"א: סימן סט שפחה ע"ו וכתב שהמג"א נמשך אחר הרא"ש, וברא"ש יש ט"ס מ"ש על בשר וצ"ל על בגדו, מכאן במסכת זבחים דף צ"ב ע"ב, עין שם, וגם השיג שם על מ"ש הל"ט: מזהל שתיבש כו', וראינו מדאמרין שבת הוא לבד אחר כך, וז"א דגם בבגדי אהרן הוא חציצה אם הוא יבש, כמבאר בסוגיא שם דמשני לך הוא ואינו חוצץ:

באר הגולה

וגם מירושלמי משמע כן, וגם באור ירוש' מחמיר, בנדאי יש להחמיר בזה מצד הדין. ומה שהביא במגן אברהם בשם הזהר דהשעור הוא עד סוף האצבעות, אין ראיה כלל, כיון דגם בגמרא במחלקת היא שניה. ומצאנו ענין דברינו אחר כך בספר ציצית אלהים וזה לשונו [אחרית דבריו]: הנה הראיתיך בענין שדעת גדולי הראשונים, הלא הפה הרי"ף והרמב"ם וכו' והפס"א והרי"א והערוך והרשב"א, שפירקא דגמרא צריך נטילה עד מקום חבור היד והיריע, ולכן נראה לי מחובב כל אדם לזהר כן מדינא ולא משום חמרא, ודלא כמו שראיתי מקצת אחרונים שכתבו: הנהגה כן צריך להתנהג שאנו עושה כן לעכו"ב אלא משום חמרא, ושמימי מקצת ההמון נמשכים אחרי הדין הזה ומזלזלים שלא לטל ידיהם כי אם עד מקום חבור האצבעות, ולענין דענין, בכלל מזלזלי בנטילת ידים אף הם יחשבו, עד כאן לשונו. ומכל מקום נראה לענין דענין, דהסופר להקל על דעה שניה בשעת הדחק כשאין לו מים אין מחזיק בידו, דכמה ראשונים קמי בשיטה זו, הלא הפה רש"י ותוספות והרא"ש, וכן נמצא גם בסמ"ק ומרדכי ורישב"א ושבלי' לקט ומהרש"ל. ודע עוד, דהכיום שנהגין העולם בדעה הראשונה לטל כל היד, מה מאד טוב לזהר שלא לצמצם בשעור מים, אלא ישלנה בשפע, דאם יצמצם רק בשעור רביעית עלול מאד שישאר חלק מהיד בלי נטילה, וצריך להשיג הרבה על זה:

* והוא הדין אם מושפילן וכו' דשפיר דמי. עין במשנה בירורה. ואפילו הרואה לסמך על צעה זו דמשפלה אין כדאי לסמך רק בשנוטל כל היד עד הקנה נדאז לדעת הרשב"א בלא הכי אין צריך להגביה ידיו, וכדלקמה בפנים, דהוא דעת הרשב"א ביריע, אבל בלא הכי טוב לחש לדעת הרשב"א דלירידה לא מהני השפלה נכ"מ מאחרונים: * יש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים וכו'. השעם, דסבירא להו דענת הידעה שניה שהכאמי במשנה בירורה אות א, דעקר טעם ההגבהה הוא משום שמה לא הגיעו השניים עד מקום הראשונים לטהרם, ויחזרו אחר כך מים טמאים על אצבעותיו, ובשופך ג' פעמים לא משיגין כלל האי, דאם לא הגיעו השניים הגיעו השלישים ומגן אברהם בפרוז השני. וכתב האלה רבה דלפי זה יש להחמיר להגביה אף בנטל ג' פעמים, כיון דאנן לא קמא לן בדעה זו וכנ"ל; ומכל מקום נראה דהמקל לא הפסיד דיש לו על מי לסמוך: * הנוטל ידיו שופך וכו'. מדקטמו הפוסקים, משמע דאין צריך נגוב ביניהם⁽¹¹⁾; ולא מבטיח לדעת השלחן ערוך והלבוש דהוה מקלל הנטילה גופא, בנדאי אין מחובב לנגב ביניהם, ואפילו למה שקמכו לקמה דהוה רק הכנה לנטילה⁽¹²⁾; גם כן נראה דלא נטמאו המים על ידי זו הנטילה וצריך בשביל זה לנגבם, דהוא דומה למה שקמכו בסימן קס סוף סעיף יא, דהנוגע במים קדם נטילה לא נפסלו המים, וכעין זה כתב הלחם חמדות והובא במגן אברהם לקמן בסעיף קטן י: * קצת מהרביעית. הנה דין זה מקורו הוא מדברי

לעיל בסימן קסא דסגי בנטילה עד קשרי האצבעות, אבל לדעת הפוסקים לעיל שם דצריך נטילה כל היד, ממילא צריך להגביה גם כן כל פסת היד. (יז) ויש שפרשו גם פגנת ראשי אצבעותיו כן הוא, שפגבית בלה, אלא דמפרש אפן ההגבהה, דהינו שיהיו ראשי אצבעותיו למעלה והפך והיריע למטה: (ח) שלא יצאו וכו'. רוצה לומר, דשפך יצאו המים הראשונים השמאים חוץ לפנק, וכשלא יגביהם יחזרו המים למטה ויטמאו הידים, וכנ"ל: (ו) והוא הדין אם מושפילן וכו'. דכיון דהשפילן מתחלת הנטילה של מים ראשונים, הלא מעקרא לא יצאו המים כלל חוץ לפנק: (ז) עד סופה. הינו עד אחר נתינת מים שניים, אבל אחר כך שפיר דמי (יג) אף להגביה קדם הנגוב [פמ"ג]: (ח) רק שיזהר וכו'. רוצה לומר, דמה דאיתא בגמרא דצריך להגביה ידיו, הינו אם היה מחזיקם בהגבהה בעת נתינת מים הראשונים [והוא הדין אם היה מחזיקם בשניה], דחשיבן שצאו חוץ לפנק, ועל כן מברח להחזיקם דוקא בגבה עד שעת הנגוב כדי שלא יחזרו ויירדו על האצבעות, אבל אם היה מחזיקם מתחלה בהשפלה, הרי לא יצאו כלל לחוץ: (ט) הידים. וכמה אחרונים מפקקין על צעה זו דהשפלה, משמע דכשהם מושפילין למטה שזיזו שלא יגיעו המים כלל על ראשי האצבעות, ועל כן טוב להגביהם אפילו בעת נתינת מים ראשונים, וכן הביא הפנ"א אברהם שכן הוא גם כן על פי קבלה הגבהה דוקא, וכן בגמרא סמכו על זה מקרא: "וישטל וינשאים", משמע דכן ראוי לנהג. והנה בהיום נהגו העולם שאין מדקדקין בזה, והשעם: (יד) מפני שנוטלין רביעית על כל יד יחד, וגם שנוטלין עד סוף פסת היד. ומכל מקום נכון להשיג שיבואו המים בראשי אצבעותיו ובכל הצדדים, ולא בקמול' צע' ששופכן רק על צדי ידיהם ואינם משיגין שיבואו המים גם על ראשי האצבעות וכל היד סביב [אחרונים]: (י) אבל אם נוטל וכו'. השעם כתבנו לעיל באות א, עין שם⁽¹⁰⁾: (יא) ויש חולקים בזה. וסבירא להו דלעולם צריך להגביה ידיו. וצ"ל באליה רבה שכתב דהעקר בהישחולקים הנה, דהוא דעת רב המפרשים. ומכל מקום בשעת הדחק כשאי אפשר לו להגביה, יש לסמך על דעה הראשונה שסתם המחבר בזה לקלא, ובפרט שאנו נוטלין ברביעית מים, וכנ"ל: (יב) על שתי ידיו רביעית. וכל שכן שפך רביעית על כל יד [ט"ז]: (יג) בפעם אחת. ואין צריך יציר זה, עין לקמה בסעיף ד: (יד) דאין שם מים טמאים. דמה דאמרין מים הראשונים טמאים ומשום הכי צריך להגביה ידיו, הינו דוקא בפחות מהרביעית בבת אחת, וכדלקמה: (טו) וכן המושפיל ידיו. גם כן משמע הנ"ל, דאין כאן מים טמאים: (טז) וכן נהגו להקל. ויותר נכון לנהג אם יש לו מים, שישטיל רביעית על כל יד יחד או יותר שיבואו המים עליהם בשפי', וכנ"ל בסימן קנח, וממילא לא יצטרך לדקדק בהגבהתם מדינא, וכנ"ל, וכן מוכח מחז"א דם נדעל צעה זו דג' פעמים מפקקים (טו) כמה אחרונים: ב (יז) קצת מהרביעית. דשעור נטילת ידים הוא

שער הציור

(יז) כ"ח, וכן משמע בשבלי' לקט: (יג) דאף אם יצאו אחר כך חוץ לפנק ואחר כך יחזרו עוד על האצבעות, הרי כבר נטהרו על ידי המים שניים: (יד) דמשה נמשך, הלא לשיטת כמה ראשונים מהני רביעית לזה, וכדלקמה בפנים, ואפילו לדעת הרשב"א דלירידה לא מהני רביעית לזה⁽⁹⁾, הלא לירידה אין צריך כלל לזהר כשנוטל כל פסת היד: (טו) עין במגן אברהם בסוף סעיף קטן ב, וכן כתב באליה רבה, עין שם:

מילואים הלכות נטילת ידים סימן קס המשך מעמוד נד

כמו שביאר במשני' (סי' נח), וכתב בשו"ת הר צבי (י"ד סי' קפא) שיש לדייק מכאן שדעת המשני' שלענין טבילת כל הגוף אין להקל לטבול בשלג שלא ריסקו [ראה במשני' סי' נח שהבאנו שנחלקו בזה פוסקים], אף בשעת הדחק.

[שעה"צ סי' סה]

מגן אברהם לקמן בסימן קעא⁶⁰.

אכן בבית"ל לקמן (שם סי' א ד"ה לא) דחה את דברי המג"א מזה הפוסקים המזכירים שם. וראה בבית"ל להלן (סעיף זה ד"ה לכתחילה) ומה שכתבנו שם.

בפחות מארבעים סאה יש כאן ספק ספיקא לחומרא, וספק ספיקא במחלוקת הפוסקים דנים לחומרא אף בדברנן כי נחשב כאילו יש כאן רוב אוסרים, ולכן הותר המג"א לטבול רק בארבעים סאה.

[שעה"צ סי' סה]

יש להקל לענין טבילה בזה⁵⁸ וכו', להקל לענין טבילה⁵⁹.

(58) כוונתו מבוארת בדבריו, שאף שמחמיר לענין טבילת הגוף לטהרה, יש להקל לענין טבילת הידים לצורך אכילה.

(59) וכל מה שהכריע להקל לענין טבילת הידים זה רק בשעת הדחק.

הלכות נטילת ידים סימן קסא המשך מעמוד 110

(16) והוסיף בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כט), שכל זה הוא רק בדבר הנדבק שאז הוא חוצץ.

[ביה"ל שם]

אם לא שנמצא מעט מן המעט שאין דרך בני אדם להקפיד על זה¹⁷.

(17) אכן לגבי דין חציצה בתפילין, שדין להיות מונחות על הבשר, כתב במשני' לעיל (סי' כו סי' יד) שאפילו חציצה כלשהי היא חציצה.

[ביה"ל ד"ה הוא צריך]

ובקשת גם מן קמ"ר לגר' ה"ש שפחת הצפון בצפון¹⁸.

(18) לענין איסור גרירת הטיט בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שב סי' ז) שיש מפרשים שטיט יבש אסור לגרור משום טוחן. ובמשני' שם (סי' לו) הביא את דעת ה"ש, שזהו במקום שיש ממשות טט על גבי הבגד, שכשהוא מגרד נופלים פירורי הטיט על הבגד, שבאופן זה דומה הדבר לטוחן. ולגבי טיט החוצץ שהוא טיט היון היוצרים, כתב במשני' כאן (סי' ו) שחוצץ בין יבש ובין לח, והוא הדין בשאר מיני טיט כשהוא יבש ונדבק בבשר חוצץ [ואם כן צריך ביאור למה מותר בשבת לגרור את הטיט היבש]. אכן המחצה"ש (סי' ה) כתב שאין חשש טוחן בטיט שתחת הציפורן כיון שסתם טיט שתחת הציפורן הוא טיט לח.

ומה שכתב בבית"ל שיוחר מלגרור את הציפורן, איסורו הוא משום ממחק, כמו שכתב המחצה"ש (שם).

קטן (סי') לענין טבילה, שכל טיט חוצץ ואפילו לח, ובשיעורי שבת הלוי (סי' קצח סי' ב) כתב כן בשם הב"ח, והוסיף שאפשר שטיט שהפירה שותה ממנו, אינו בכלל זה כיון שמפורש הדבר במשנה להיתר.

[משני' סי' ט]

אָבֵל שֶׁלֹא כָּנָד הַבֶּשֶׂר, בְּיָדָיו רַב בְּנֵי אָדָם מְקַפְּדִים אֲפִלּוּ בְּצוּאָה, וְחוּצָה אֵף שֶׁהוּא אֵינוֹ מְקַפְּדִים¹⁵.

(15) וכדעה זו המחמירה, סתם בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כט), והוסיף שהטעם כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם. וראה מה שכתבנו להלן (סי' יג) בשם הגר"נ קרליץ במי שאינו מקפיד בדבר שרוב העולם פעמים מקפידים עליו ופעמים לא.

ואף כשהוא במקום שכל יושביו אינם מקפידים על דבר זה אך רוב העולם מקפיד, כתב השערי תשובה (סי' ב) שבטלה דעתם אצל כל העולם. ובדומה לזה כתב במשני' לקמן (סי' שא סי' לג) לענין איסור הצנאה בשבת, שאף כשדרך אנשי אותו מקום להוציא באופן מסוים, אם רוב העולם אין דרכם להוציא באופן זה פטור [אבל אסור]. כיון שבטלה דעתם אצל כל אנשי העולם.

[ביה"ל ד"ה כגון צואה]

והוא הדין אם נמצא גלדי צואה [הינו מלמולי זעה שנתבשר] בשאר מקומות שעל היד¹⁶.

הלכות נטילת ידים סימן קסא המשך מעמוד נז

(29) שם כתוב שיש להיזהר כששופך מים ראשונים על ידיו שלא ישאר על ידו צרור או קיסם [אף על פי שאינם חוצצים], וביאר במשני' (שם סי' סה) שיש לחשוש שהמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו, וחוזרים ומטמאים את הידים, והמים השניים ששופך אינם מועילים לטהרה, כיון שאין מטהרים אלא מים שעל הידים ולא מים שעל הטבעת או הצרור, אבל כששופך רביעית אין צריך להיזהר בזה כי לעולם נשארים מי הנטילה טהורים.

וואונר (שיעורי שבת הלוי סי' קצח סכ"ג סי' ג) בשם פתח הבית שתירץ, שהיינו רק במקום שהוא נזי לחפץ עצמו כגון בית יד ללולב שהוא נזי ללולב, אבל כאן הטבעת היא נזי לאדם ולא ליד, והיד היא זו שצריכה נטילה ללא חציצה. וסיים הגר"ש וואונר שהדברים צריכים ביאור.

[משני' סי' יח]

רביעית בבת אחת, כמו שכתב לקמן בסימן קסב סעיף ט'²⁹.

מילואים הלכות נטילת ידים סימן קסא המשך מעמוד קודם

(32) אף שגם איש דרכו להסיר את הטבעת בשעה שמניח תפילין או נוטל לולב, כתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קצב) שכיון שאינו מורידה משום שמקפיד על הטבעת או על לבלוך, אלא רק כדי לפנות מקום לתפילין וללולב, אין זה נחשב קפידא ולפיכך אינו חוצץ. אכן בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' צו) כתב שדברי החת"ס אינם מובנים, שאין צריך להסיר את הטבעת לתפילין וללולב אלא רק מטעם חציצה, שזהו מקום הנצרך לתפילין וללולב, ואם הטבעת אינה נחשבת חציצה אין צריך להסירה לתפילין וללולב.

וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' יג) אם דבר המקפיד עליו לזמן ידוע נחשב חציצה.

(33) ועינינו למי שצריך ליטול ידיו ונמצא במקום שחושש להסיר את טבעתו מעליו מחמת גנבים או שכחה, כתב הכף החיים (סי' לב) שישפוך בתחילה רביעית מים על ידו, ובעד שהמים שעל ידו טופח על מנת להטפוח ידיו משט את טבעתו למעלה או למטה, ושוב ישפוך על ידו רביעית, ובכך תעלה לו הנטילה אף בלא הסרת הטבעת.

[משנ"ב סי' קא]

מקל מקום לכתחלה ראוי להחמיר בדיקה הראשונה⁽³⁴⁾.

(34) ואף חולה האוכל ביום הכיפורים [או בתשעה באב] כתבו בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' מב) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קלט) שיטול ידים כדרכו, היינו כל היד עד הקנה, ופשוט שאין בזה איסור חציצה. ולענין מי שכתוב על ידו שם קודש, ויכול לגרום על ידי הנטילה למחיקת השם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' מד) שאם השם על פיסת היד מעל האצבעות, יטול רק עד סוף קשרי האצבעות, וזה עדיף משיכרוך ידו במפה ויאכל, אבל אם הכתב על האצבעות ממש, יכרוך ידיו במפה ויאכל [וכן ינהג מי שיש לו איזה חציצה מעל קשרי אצבעותיו שמשום מה אינו יכול להסירה].

[משנ"ב סי' יט]

שד"ך להקפיד להסיר הטבעת בשעת מלאכה⁽³⁰⁾ [הינו בשעת לישה]⁽³¹⁾.

(30) ואף שבאופן רגיל אינה מקפדת, ואם כן צריך להיות דינה כמיעוט שאינו מקפיד, ביאר ה"ט (יו"ד סי' קצח סי' כג) בשם הראב"ד, שאף קפידה שהיא רק לעיתים, חשובה קפידה וחוצץ לעולם, וכמו הדין המובא בשו"ע (שם סי' ב) שחתי צמר חוצצים בטבילה, אף שבדרך כלל אינה מקפדת עליהם, כיון שמקפדת להסירם בשעת חפיפה ורחיצה. וכן מדייק מלשון השו"ע (שם סי' א) 'אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו חוצץ'.

וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יג) מהו הגדר של פעמים מקפיד עליו.

(31) ובזמנינו שאין הנשים רגילות להוריד את הטבעת בשעת הלישה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"א תשובה י) שאינן צריכות להסיר טבעותיהן [גם אם יש בהן אבן] בשעת הנטילה, ואפילו אם הטבעת מהודקת לאצבע. אכן אישה שמקפידה שלא ללוש כשהטבעת על אצבעה, צריכה להסיר את הטבעת. אך הוסיף, שאם אינה רגילה כלל ללוש עיסה, נחשבת כמי שאינה מקפידה ואינה צריכה להסיר את הטבעת.

ובכל אופן, אף במקום שאינה צריכה להוריד את הטבעת, כתב שם שחייבת ליטול על כל היד רביעית בבת אחת, כדי שלא יחזור המים שעל גבי הטבעת ויטמאו את היד, וכמו שכתב השו"ע לקמן (סי' קסב סי', וראה גם משנ"ב כאן סי' יח) לענין מי שיש לו רטיה על ידו.

[משנ"ב שם]

שאין צריך להקפיד להסירו בשעת מלאכה כי אין צורך ללוש⁽³²⁾ וכו', להסירו משום חציצה⁽³³⁾.

הלכות נטילת ידים סימן קסב המשך מעמוד נח

בדברי ה"ט⁽³⁵⁾ כמובא בשעה"צ (סי' לד), שהחשש הוא שיבוא לגעת עם יד אחת בחברתה ומצוי להיכשל בזה, אולי יש לומר שהתעלול היא בכך שמקצר את הזמן שבו עלול להיכשל ולגעת יד בחברתה. ועוד שאף אם יכשל ויגע בידו שאינה נטולה, יוכל לשוב וליטול את יד הנטולה ברביעית אף בלא לשוב ולגבא, לדעה המקילה המובאת להלן סי' מן].

ב' פעמים ברציפות [שגם בכך המים יהיו טהורים] ואח"כ ישפושם, ביאר המג"א (סי' ח) שכיון שהדין הוא שצריך שפשוף לאחר השפיכה הראשונה, ואם ישפושף לאחר השפיכה הראשונה בלא שנטל מרביעית, המים שעל ידיו עדיין טהורים, ועל יד השפשוף תטמא יד אחת את השניה [אכן לפי מה שכתב במשניב לעיל (סי' לח) ומקורו

הלכות נטילת ידים סימן קסב המשך מעמוד 116

ח"ג עמ' רט), כשארע שבאמצע הנטילה טפטה טיפת מים על ידו, לנגב את כל היד ולחזור וליטול.

וראה לעיל (סי' ביה"ל ד"ה הנוטל) שהבאנו שגם שם חלק החזו"א על הביה"ל והצריך לנגב את המים ראשונים הבאים לנקות את היד.

[משנ"ב סי' נו]

מקל מקום טמא הוא [דלתרומה צריך לטל גם שם]⁽⁴¹⁾.

(41) אמנם בשעה"צ לעיל (סי' ו) כתב שנחלקו בזה ראשונים, ורק לדעת הרשב"א, אע"פ שמחזין לקשרי האצבעות אינו מקום הטעון נטילה, מ"מ הוא מטמא את המים.

כשנטל ידיו בכלי לאחר שנטלו בו ילדים בגיל חינוך, שבדרך כלל אינם נוטלים כדיון]. אכן ראה לקמן בס"ק נו שדעת החזו"א שמי נטילה שנעשתה שלא כדיון אינם טמאים.

החזו"א (א"ח סי' כד סי' כ וסי' כג ד"ה כ' המ"א. הובאו דבריו לעיל סי' כו) כתב שתמיד צריך להקפיד בכך [אך מסיבה אחרת], כיון שדעתו שכל שיש מים על ידיו שלא בדרך נטילה כשדה, בין אם באו שלא מחמת נטילה ובין אם באו מחמת נטילה פסולה, אין בזה המים של הנטילה הנשפכים עליהם לטהרם, ולכן קודם שבא ליטול ידיו צריך לנגבם מאותם מים. והורה לגר"ח קניבסקי (ארחות רבינו

